

**UNIVERSITATEA „OVIDIUS” CONSTANȚA  
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ  
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE**

## **TEZĂ DE DOCTORAT**

### **Rezumat**

**COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:  
Pr. Prof. Univ. Dr. Nechita Runcan**

**DOCTORAND:  
Trestianu Gabriel**

**CONSTANȚA  
2019**

**UNIVERSITATEA „OVIDIUS” CONSTANȚA  
ȘCOALA DOCTORALĂ  
TEOLOGIE**

**Cultură și spiritualitate monastică în  
Vrancea secolelor XVI-XVIII**

**Rezumat**

**Coordonator:**

**PR. PROF. UNIV. DR. NECHITA RUNCAN**

**DOCTORAND:**

**TRESTIANU GABRIEL**

**CONSTANȚA**

**2019**

## **Cuprins**

|                         |          |
|-------------------------|----------|
| <b>Introducere.....</b> | <b>8</b> |
|-------------------------|----------|

### **Capitol I**

#### **Arhitectura și pictura bisericească din Vrancea, cu specificul ei moldovenesc**

|                                                                                                       |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1. Arhitectura moldovenească în faza incipientă și stilul ei în epoca lui Ștefan cel Mare.....</b> | <b>14</b> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|

|                                                                                               |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1.1. Perioada istorică a lui Ștefan cel Mare și construcțiile specifice acestei perioade..... | 16 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|----|

|                                                                       |    |
|-----------------------------------------------------------------------|----|
| 1.2. Ultima evoluție a arhitecturii moldovenești în secolul XVII..... | 19 |
|-----------------------------------------------------------------------|----|

|                     |    |
|---------------------|----|
| 1.3. Decadența..... | 22 |
|---------------------|----|

|                                                     |    |
|-----------------------------------------------------|----|
| 1.4. Monumente din prima jumătate a sec. XVIII..... | 25 |
|-----------------------------------------------------|----|

#### **2. Bisericile de lemn din Vrancea și caracteristicile lor speciale**

|                                                                   |    |
|-------------------------------------------------------------------|----|
| 2.1 Bisericile de lemn. Modul și necesitatea construirii lor..... | 27 |
|-------------------------------------------------------------------|----|

|                                                                                                                                      |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.2 Caracterizarea stilistică și diferențierea lor pe regiuni. Studiu comparativ între zona Vrancea și celelalte zone ale țării..... | 28 |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

#### **3. Aspecte și tendințe în evoluția picturii bisericești la români**

|                                                                     |    |
|---------------------------------------------------------------------|----|
| 3.1. Originea picturii bisericești și valoarea ei pentru popor..... | 34 |
|---------------------------------------------------------------------|----|

|                                     |    |
|-------------------------------------|----|
| 3.2. Primele monumente de artă..... | 35 |
|-------------------------------------|----|

|                                                                     |    |
|---------------------------------------------------------------------|----|
| 3.3. Apariția meșterilor români și influența mediului autohton..... | 38 |
|---------------------------------------------------------------------|----|

|                                                     |    |
|-----------------------------------------------------|----|
| 3.4. Stilul brâncovenesc al picturii românești..... | 40 |
|-----------------------------------------------------|----|

|                                                    |    |
|----------------------------------------------------|----|
| 3.5. Emanciparea artei bisericești în Moldova..... | 42 |
|----------------------------------------------------|----|

|                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------|----|
| 3.6. Acțiunea de umanizare a vechii arte religioase.....           | 43 |
| 3.7. Icoana pe sticlă.....                                         | 44 |
| 3.8. Intensificarea evoluției picturii în secolul XIX.....         | 45 |
| 3.9. Personalitatea lui Tattarescu în câmpul artei religioase..... | 46 |
| 3.10. Asimilarea personajului liturgic cu lumea obișnuită.....     | 46 |

## **Capitolul II**

### **Episcopia Buzăului și a Vrancei. Înființarea și dezvoltarea ei în sec. XVI – XVII, fundament al schiturilor și mănăstirilor din Vrancea**

#### **1. Domnitorul Radu Vodă cel Mare și organizarea bisericească din vremea domniei sale. Înființarea episcopiei Buzăului și Vrancei.....**

|                                                              |    |
|--------------------------------------------------------------|----|
| 1.1. Jurisdicția Episcopiei nou înființate.....              | 51 |
| 1.2. Titlatura purtată de episcopii Buzăului și Vrancei..... | 54 |

#### **2. Episcopi de seamă din secolul XVI**

|                                                                               |    |
|-------------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.1. Titulari în scaunul de episcop în sec. XVI.....                          | 57 |
| 2.2. Episcopul Paisie și lupta sa pentru dezvoltarea episcopiei.....          | 59 |
| 2.3. Episcopul Atanasie, continuator al dezvoltării economice a eparhiei..... | 61 |
| 2.4. Episcopul Luca, apărător al legilor bisericești.....                     | 62 |

#### **3. Episcopi de seamă din secolul XVII**

|                                                                                                                                             |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.1 Episcopii Chiril, Efreim și Ștefan I, primii titulari în scaunul de Episcop de Buzău, ce nu sunt menționați în Condica Mitropoliei..... | 65 |
| 3.2 Episcopul Serafim, cel dintâi titular în scaunul de Episcop de Buzău menționat în Condica Mitropoliei.....                              | 73 |
| 3.3 Episcopul Grigorie, ultimul titular în scaunul de Episcop menționat în Condica Mitropoliei din secolul XVII.....                        | 78 |

## **Capitolul III**

### **Aportul substanțial al mănăstirilor vrâncene la păstrarea spiritualității și culturii românești**

|                                                                                                              |           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1. Monahismul vrâncean privit din perspectivă istorică.....</b>                                           | <b>83</b> |
| <b>2. Mănăstiri și schituri medievale privite din perspectivă geografică.....</b>                            | <b>87</b> |
| <b>3. Mănăstirile vrâncene – locuri de refugiu pentru poporul român.....</b>                                 | <b>93</b> |
| 3.1. Mănăstirea Bradu și importanța ei strategică.....                                                       | 95        |
| 3.2. Mănăstirea Măxineni, cel dintâi punct strategic de lângă Brăila.....                                    | 96        |
| 3.3. Mănăstirea Vintilă Vodă, cea mai veche cetate mănăstirească.....                                        | 96        |
| 3.4. Mănăstirea Mira, mărturisitoare a zbuciumului vieții românești.....                                     | 97        |
| 3.5. Mănăstirea Cetățuia, un alt model de mănăstire – cetate.....                                            | 98        |
| <b>4. Aportul deosebit al mănăstirilor și schiturilor din Vrancea în ceea ce privește cultura românească</b> |           |
| 4.1. Centre de copiere a manuscriselor.....                                                                  | 100       |
| 4.2. Școlile din mănăstiri și schituri.....                                                                  | 102       |
| 4.2.1. Școala de la Dălhăuți.....                                                                            | 103       |
| 4.2.2. Școala de la Nifon.....                                                                               | 104       |
| 4.2.3. Școala de la Cotești.....                                                                             | 105       |
| 4.2.4. Școala de la Cislău.....                                                                              | 106       |
| 4.2.5. Școala de la Sfântul Gheorghe.....                                                                    | 107       |

## **Capitol IV**

### **Mănăstiri vrâncene, promovatoare a spiritualității românești**

#### **1. Mănăstirea Sihastru**

|                            |     |
|----------------------------|-----|
| 1.1. Noțiuni generale..... | 109 |
|----------------------------|-----|

|                                                                    |     |
|--------------------------------------------------------------------|-----|
| 1.2. Localizare geografică.....                                    | 109 |
| 1.3. Ctitoria mănăstirii – perspectivă istorică.....               | 110 |
| 1.4. Desființarea schitului, consecință a exploatării abuzive..... | 111 |
| 1.5. Reînființarea bisericii și chivernisirea ei către BOR.....    | 114 |
| 1.6. Viața duhovnicească.....                                      | 115 |
| 1.7. Elemente definitorii de construcție.....                      | 118 |
| 1.8. Muzeu de cărți și icoane vechi.....                           | 120 |

## **2. Mănăstirea Brazi**

|                                                                                         |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 2.1. Analiză din perspectivă geografică.....                                            | 122 |
| 2.2. Analiză din perspectivă istorică.....                                              | 122 |
| 2.2.1. Mănăstirea Brazi în timpul stăreției lui Dositei.....                            | 126 |
| 2.2.2. Mănăstirea Brazi în timpul stăreției lui Dimitrie.....                           | 129 |
| 2.2.3. Situația dramatică a schitului după moartea lui Dimitrie.....                    | 134 |
| 2.3. Mănăstirea Brazi după Secularizarea lui Cuza din anul 1864<br>până în prezent..... | 136 |

## **3. Mănăstirea Dălhăuți**

|                                                                            |     |
|----------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.1. Analiză din perspectivă geografică.....                               | 140 |
| 3.2. Originea numelui mănăstirii.....                                      | 140 |
| 3.3. Analiză din perspectivă istorică. Elemente de valoare spirituală..... | 141 |
| 3.4. Amplasamentul clădirilor.....                                         | 143 |
| 3.5. Viețuitori și viața duhovnicească.....                                | 144 |
| 3.6. Situația materială a mănăstirii Dălhăuți.....                         | 146 |
| 3.7. Situația actuală. Muzeul mănăstirii.....                              | 147 |

#### **4. Mănăstirea Poiana Mărului**

|                                                                                                                          |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4.1. Analiză geografico-istorică-arhitecturală.....                                                                      | 150 |
| 4.2. Personalități ale vieții duhovnicești prezente la Poiana Mărului. Starețul Vasile și isihasmul practicat de el..... | 151 |
| 4.3. Activitatea culturală manifestată la Poiana Mărului. Scrierile starețului Vasile.....                               | 153 |

#### **5. Mănăstirea Varzaresti**

|                                            |     |
|--------------------------------------------|-----|
| 5.1. Considerații geografico-istorice..... | 157 |
| 5.2. Elemente arhitecturale.....           | 158 |
| 5.3. Sfinți și stareți de seamă.....       | 159 |

#### **6. Mănăstirea Recea**

|                                            |     |
|--------------------------------------------|-----|
| 6.1. Considerații istorico-geografice..... | 160 |
| 6.2. Considerații arhitecturale.....       | 161 |

|                       |            |
|-----------------------|------------|
| <b>Concluzii.....</b> | <b>163</b> |
|-----------------------|------------|

|                          |            |
|--------------------------|------------|
| <b>Bibliografie.....</b> | <b>181</b> |
|--------------------------|------------|

|                   |            |
|-------------------|------------|
| <b>Anexe.....</b> | <b>192</b> |
|-------------------|------------|

## Rezumat

Rezumând cele prezentate în capitolele acestei lucrări putem afirma că arta arhitecturală moldovenească cunoaște un început și un progres treptat, început ce poate fi plasat odată cu venirea pe tronul Moldovei a marelui Domnitor Ștefan cel Mare și Sfânt. Coroborând elemente de arhitectură de natură romanică, bizantină și gotică, rezultă că, în Moldova, în perioada inițială a construcției sale politice, primele biserici nu aveau un stil propriu, specific moldovenesc de construire.

Bulgaria și Serbia cu particularitățile lor arhitectonice își fac simțită prezența aici prin puternica influență manifestată. Arta bizantină specifică celor două țări se vede impregnată în anumite construcții realizate înainte de domnitorul Ștefan cel Mare. Astfel, biserica Sfânta Treime, construită la o dată ce nu se cunoaște, dar înainte de domnia lui Ștefan cel Mare, se evidențiază prin prezența unui nou plan de construcție, plan de natură sârbo-atonită. Acest stil îl găsim de asemenea cu precădere în regiunile Serbiei și Munteniei.

Construcțiile bisericesti ridicate în timpul voievodului Bogdan I și în timpul succesorilor săi Petru Mușat și Alexandru cel Bun reprezintă stilul arhitectonic incipient din Moldova. Unele biserici au dispărut complet, iar cele care s-au păstrat le găsim oarecum restaurate, refăcute și modificate în timpul domniei lui Ștefan cel Mare și a succesorilor săi. Exemple de biserici refăcute găsim la mănăstirea Neamț, Moldoviță, Probota, etc.

A doua perioadă de domnie a marelui domn amintit este caracterizată de construcția a numeroase biserici. Acestea, împreună cu cele construite în ultimele două decenii ale secolului XV, sunt cele care scot în evidență stilul bizantin, stil diferit de cel sârbo-atonit prezent inițial. Cu alte cuvinte această perioadă istorică, prin construcțiile bisericesti ce s-au realizat, se definește pe bună dreptate ca aparținând stilului bizantin atât de prezent în Moldova.

Deși a doua jumătate a domniei lui Ștefan are un stil propriu, trebuie menționat și faptul că, toate bisericile ridicate în prima jumătate a domniei sale sunt caracterizate de principiile pe care le aveau la bază construcțiile din timpul domnitorilor dinaintea sa. O astfel de ctitorie o aflăm la Dolheștii Mari, construcție realizată în timpul domniei lui Șendrea, deci înainte de anul 1481. Această construcție se evidențiază ca și copie aproape fidelă a bisericii de la Rădăuți, reprezentând tipul arhitectonic primitiv din Moldova.

O schimbare în stilul primitiv ce trebuie menționată la mănăstirea din localitatea Bălinești constă în adăugarea unui turn pe post de clopotniță pe fațada din partea de sud a bisericii. Toate

bisericile rezentate din perioada istorică a primei părți de domnie a lui Ștefan cel Mare, fac parte din categoria monumentelor vechi, acestea prezentându-se în mod simplist, fără elemente de senzație.

Stilul arhitectonic caracteristic ctitoriilor din timpul domniei lui Ștefan are acum anumite caracteristici prin care se diferențiază de ce se cunoștea până la acea vreme. Astfel bisericile au forma triconcă, o singură navă ce este secționată în două secțiuni egale ca mărime printr-un zid ce este la rândul său străpuns de o ușă. Naosul are spre est o turlă înaltă, iar în partea opusă, pronaosul este în formă pătrată sau dreptunghiulară. Intrarea este amplasată de obicei pe la vest sau sud, iar în unele cazuri numai pe partea sudică.

Înflorirea arhitecturii bisericești din Moldova se afirmă printr-un nou avânt în timpul scurtelor domnii ale lui Petru Rareș (1527—1538 și 1541—1546). Nota cu totul originală însă, caracteristică bisericilor din această perioadă, neîntâlnită aproape în nici una din țările de localizare a artei bizantine, o reprezintă acoperirea fațadelor, de la soclu până sub ocnițele de sub streășină, cu bogate și minunate fresce, dispuse în zone suprapuse.

Bisericile de lemn, din zona Vrancei, zidite de meșteri locali, cei mai mulți anonimi, s-au construit lemnul care le era la îndemână. În unele locuri biserica era zidită tocmai pe unde au fost lemnele. Le-au ridicat în timp scurt, de la câteva săptămâni până la 1 an. N-au avut nevoie de meșteri aduși din alte părți mai îndepărtate, ci cel mult din satele vecine. Le-au făcut mici, fiindcă credincioșii erau puțini. Sunt cazuri când 10—20 familii și-au făcut bisericuța lor.

Țăranul iobag își manifestă prin aceste construcții calitățile sale artistice. Felul de lucru, prin felul de împodobire a lemnului, pentru cei ce o văd pe dinafară, în modestia ei, denotă smerenie, iar în interior se încearcă împodobirea prin pictură.

În prezentarea bisericilor de lemn din Vrancea, vedem că această zonă geografică este caracterizată de numeroase construcții din lemn, fapt datorat în special de iubirea poporului față de Dumnezeu pe de o parte, și de sărăcia poporului evidențiată de istorie începând cu secolul XV. Arhitectura este simplă, modestă, ce păstrează în mod deosebit structura arhitecturii elaborată în vremea Sfântului Ștefan cel Mare. Numărul mare de astfel de bisericuțe de lemn erau construite relativ repede, fie la marginea unei localități, fie chiar în codrii, unde erau aduși anumiți monahi care să săvârșească Sfânta Liturghie.

Astăzi, aceste biserici de lemn sunt just prețuite de orânduirea statului nostru, și, prin legile statornicite, sunt salvate nu numai din dintele vremii, ci și de neînțelegerea celor care nu știu să prețuiască valoarea artistică a acestor monumente.

În ceea ce privește emanciparea artei bisericești în Moldova, putem spune că zugravii formează aici de timpuriu o școală autohtonă, a cărei creație, conservată până în zilele noastre nealterată de intervenții ulterioare, sunt prețioasele picturi ale bisericilor din această zonă geografică și îndeosebi ale celor din nordul Moldovei, socotite pe drept cuvânt, datorită picturilor de pe zidurile exterioare, capodopere unice în lume.

Îndrăzneala artistică a pictorilor moldoveni se manifestase de altfel încă din 1492, prin ilustrațiile Tetraevangheliarului ieromonahului Gavril, care respinge hieratismul, monumentalul și solemnitățile, desigur atenuate și ele după cum am arătat față de modelele bizantine din epoca Comnenilor și a lui Justinian, pictorilor munteni de la Cozia și Argeș. Cronologia comparativă este adesea revelatoare.

Partea secundă a lucrării prezintă Episcopia Buzăului și a Vrancei – Înființarea și dezvoltarea ei în sec. XVI – XVII, aceasta fiind fundamentul schiturilor și mănăstirilor din Vrancea. Pentru înființarea acestei Episcopii, domnitorul Radu cel Mare cheamă la sine pe Nifon, pentru a organiza viața bisericească de aici. Acesta face imediat un sobor de episcopi cu ajutorul cărora hirotonește alți doi episcopi, aceștia din urmă putând hirotoni preoți pentru a organiza cum se cuvine viața bisericească.

Nifon cheamă cu acordul domnului pe cei mai de seamă egumeni și preoți din mănăstiri cu care face sobor, și, împreună cu domnul, boierii și mirenii stabilește pravila de îndreptare. Tot acum sunt pregătite toate rânduielile bisericești ce urmează a fi de îndată aplicate pentru a aduce îndreptarea celor necuviincioase cât mai repede.

Începând cu anul 1503 sau probabil anul 1504 sunt înființate două Episcopii: una la Râmnicul Vâlcea și alta la Buzău, acestea fiind sub ascultare față de Mitropolia condusă de Nifon. La numai doi ani după înființarea lor, Nifon, pe baza unor probleme de morală, intră în conflict direct cu Radu Vodă și se vede nevoit să se retragă la Athos unde rămâne până la sfârșitul vieții în anul 1508.

Implicația directă a lui Nifon în viața bisericească a adus o nouă culoare acesteia, un nou suflu, căci prin râvna sa, Biserica era acum mai organizată, poporul mai credincios și mai aproape de tradițiile cele mântuitoare de suflet, iar preoții din biserici erau adevărați misionari care lucrau permanent pe ogorul lui Dumnezeu.

Ideea principală ce reiese din cele prezentate este aceea că în anul 1503/1504 are loc întemeierea Episcopiei Buzăului prin implicarea directă pe de o parte a domnului Radu cel Mare, iar pe de altă parte a fostului Patriarh de Constantinopol, Nifon, care la vremea amintită,

din iubire pentru țară și popor, hirotonește doi Episcopi pe care îi trimite spre a păstori Biserica lui Dumnezeu.

Este absolut necesară prezentarea înființării noii Episcopii, fără de care nu ar fi putut exista mănăstirile și schiturile ce urmează a fi prezentate în detaliu. Pornind de la premisa că fără episcop nu poate exista Biserica, prezentarea înființării și a faptelor Episcopiei nou înființate și implicit a Episcopilor este imperios necesară.

Întinderea Episcopiei Buzăului privită din perspectivă geografică este greu de stabilit potrivit datelor care au rămas consemnate în cadrul cronicilor. Ceea ce este clar este faptul că orașul de reședință este Buzău. De aceea putem presupune că întinderea jurisdicției acestei Episcopii se realiza până în împrejurimile zonei de reședință, zonă cu un potențial fantastic, oferit de localizarea geografică pe care o deținea. Astfel, situată la marginea colinelor subcarpatice, orașul Buzău îl găsim atestat în documentele istorice începând cu anul 1431.

După ce această eparhie a fost întemeiată în mod oficial de domnitorul Radu cel Mare, prin hrisovul amintit mai sus, se pune practic a doua oară piatra de temelie a acestei Episcopii. Cu toate acestea, nu după mult timp, jurisdicția Episcopiei de Buzău este diminuată, chiar în timpul domniei celui ce a dat hrisovul amintit. Acesta, la insistențele de nerefuzat ale turcilor, oferă acestora Brăila împreună cu 55 de așezări din apropiere.

În ceea ce privește titulatura pe care o purtau episcopii titulari ai Episcopiei nou înființate este: „Preacinstitul părinte Eiscop kir Paisie”. O altă denumire asemănătoare o aflăm dintr-un alt document unde este menționat „părintele Episcop kir Paisie”. A treia denumire care se evidențiază prin folosirea denumirii Episcopiei este: „Preacinstitul Episcop kir Paisie de Buzău”. O altă formulă îl prezintă pe același Episcop Paisie în anul 1546 sub denumirea de „din mila lui Dumnezeu preasfințitul arhiEpiscop kir Paisie de la Buzău”. Acestea sunt principalele forme de prezentare primului Episcop de Buzău.

Capitolul III al lucrării prezintă aportul substanțial al mănăstirilor vrâncene la păstrarea spiritualității și culturii românești. Analiza istorică a poporului român denotă faptul că, spre deosebire de alte popoare a căror dată de încreștinare este precizată clar, putând fi stabilită istoric, în ceea ce privește poporul român, acesta s-a născut creștin.

Predica Sfântului Andrei, sau mai bine zis prin primirea ei, reprezintă pe bună dreptate certificatul de naștere a Bisericii lui Hristos întemeiată pe pământul nostru strămoșesc, iar faptul că în urma războiului din 106, Dacia devine provincie a marelui Imperiu Roman reprezintă

actul prin care se atestă romanitatea poporului nostru. Aceste două elemente sunt baza de formare a poporului român, care s-a dezvoltat în credința adusă de Sfântul Andrei.

O caracteristică specială a mănăstirilor noastre este aceea că ele sunt construite în afara lumii, adică retrase în păduri și codrii. Această retragere se datorează doririi unei depărtări de lume și a apropierii de Dumnezeu. Totuși trebuie menționat că, această retragere nu a însemnat o lipsă a mănăstirilor și implicit a vieții monahale din lume. Cu alte cuvinte, deși ascunse de lume într-o oarecare măsură, aceste mănăstiri vrâncene au lucrat permanent pentru lume, prin numeroasele școli ce au fost înființate aici, primii profesori fiind chiar preoții și călugării. În aceste școli pe lângă scris și citit s-a cultivat permanent spiritul românesc, care prin credință a adus o creștere a nădejdei, aceste două elemente din urmă ducând în mod inevitabil la creșterea dragostei unul față de altul.

Cultura pur românească propovăduită în cadrul acestor mănăstiri era autentică și îndemna mereu la apărarea pământului străbun, unindu-i pe toți credincioșii într-un singur cuget. Mai mult, exemplele vii oferite de călugări, i-au făcut pe toți să simtă și să trăiască într-un singur gând, chiar și în vremuri grele caracterizate de sărăcie și lupte.

Zona Buzăului și a Vrancei se bucură poate de cel mai mare număr de așezări monahale, care au existat de-a lungul istoriei. Astfel pot fi cercetate un număr de 138 de așezări monahale, lucru care nu se prea întâlnește în alte zone geografice ale țării.

Implicarea bisericilor și a schiturilor în viața poporului român s-a evidențiat permanent. Acest lucru se datorează poate și faptului că, cele mai multe mănăstiri și schituri s-au construit prin osteneala oamenilor simpli, de rând, fără posibilități materiale extraordinare. Evlavia poporului adunat laolaltă a făcut posibilă ridicarea a atât de multe mănăstiri și schituri în această zonă.

Deși nu erau centre militare fortificate, mănăstirile și schiturile de cele mai multe ori aveau puterea de a uni poporul înaintea primejdiei, fiind în același timp zone de refugiu pentru cei ce nu puteau lupta. Mai mult, ele erau centre de românism, căci trezeau conștiința pentru țară și pentru neam, și din acest motiv, erau mereu jefuite și arse de către popoarele păgâne.

Arderea mănăstirilor era o practică normală pentru păgânătate. Acest lucru este menționat și istoric într-un hrisov scris chiar de domnitorul Matei Basarab, în care își manifesta supărarea față de acest fapt, zicând că Episcopia, prin aceasta înțelegându-se totalitatea schiturilor și mănăstirilor, se afla adesea arsă, părăsită și robită. Cotropitorii, adică popoarele tătare,

cunoșteau faptul că bisericile sunt locuri de refugiu, și pentru a destabiliza poporul, prădau și ardeau toate schiturile ce le apăreau în cale.

Tot între pereții schiturilor erau adesea uciși am putea spune sfinții lui Dumnezeu, călugării care încercau să protejeze atât schiturile cât și poporul care se adăpostea acolo din calea urgiei tătare. Așa este și cazul de la Schitul Brazi unde, Mitropolitul Teodosie II, ctitor aici la Brazi, este chinuit și apoi decapitat de către tătari care doreau să afle unde se află „comorile” schitului.

Din numărul mare de mănăstiri și schituri din eparhia Buzăului, vedem că unele dintre ele, în special cele ce erau ctitorite de către voievozi, erau prevăzute cu anumite sisteme de protecție. Cu alte cuvinte, pe lângă scopul principal și anume acele de locaș de cult, ele mai aveau și scop defensiv, fiind considerate adevărate refugii.

Făcând referire la mănăstirea Bradu putem spune că această mănăstire prin amplasamentul ei a jucat un rol deosebit de important în încercările vremurilor. Localizată pe Valea Nișcovului, ea are un rol defensiv. Zidurile ei construite din piatră de râu au prin construcție un drum pentru stajă, locuri pentru tragere, care încă mai sunt vizibile și azi.

Practic forma mănăstirii era aceea de cetate cu fortificații ce respecta tradiția militară. Este clar faptul că toate investițiile în sisteme de fortificare nu aveau ca scop principal apărarea micii bisericuțe, ci ca să fie un puternic centru de apărare împotriva cotorpitorilor.

Datorită poruncii clare a imperiului otoman de a nu se construi cetăți de apărare, domnitorii construiau aceste mănăstiri asemenea unor cetăți cu toate fortificațiile militare disponibile la acea vreme, neîncălcând porunca sultanului. Astfel, aceste mănăstiri devin centre majore de refugiu în caz de orice primejdie.

Biserica ortodoxă, prin construcția sa și prin normele pe care le respectă cu strictețe, se definește ca păstrătoare a cultului organizat sistematic de către Sfinții Părinți. Acest lucru ferește Biserica de posibilele inovații care pot fi introduse, inovații ce denaturează adevărul precizat în teologia Sfintei Scripturi și implicit a Sfinților Părinți.

Toate unitățile de cult, indiferent de locația în care se aflau, fie că erau parohii de oraș sau de sat, aveau nevoie de cărți de cult pe care să le folosească după rânduiala stabilită. Datorită faptului că nu putem vorbi până în secolul XVIII de o tipărire în masă, în cadrul unei tipografii, rezultă că, toate cărțile de cult, erau realizate manual, deci sub formă de manuscris.

Pe lângă cărțile de cult, existau și cărțile de teologie atât de necesare trăirii după voia lui Dumnezeu și aici pot fi amintite toate scrierile Sfinților Părinți. Cum de tipar nu putea fi vorba, anumiți călugări din mănăstiri, ce se îndeletniceau cu caligrafia, aveau sarcina de a copia manual anumite manuscrise pe care să le împartă mai departe, acolo unde era nevoie.

Un astfel de centru în care se tot multiplicau manuscrisele în funcție de nevoile vremii este mănăstirea Poiana Mărului din județul Vrancea. Această mănăstire capată aceste abilități datorită starețului care era iubitor de rugăciune și cultură. Mai mult, viața ascetică și osteneala cea bună practică aici, nu doar de stareț, ci de toți viețuitorii ce se nevoiau, i-a crescut renumele mănăstirii, ea fiind considerată deopotrivă Muntelui Athos.

Cel dintâi exemplu demn de menționat și urmat de la acest schit, este chiar starețul Vasile, care s-a ostenit permanent pentru a da un model fraților, și pe lângă numeroasele activități pe care le avea, se trudea și în cele ale scrisului și copiatului.

Un alt exemplu ce trebuie amintit este schimonahul Mitrofan care s-a ocupat de copierea scrierilor Sfântului Vasile și a lui Macarie Egipteanul. Apoi trebuie menționat și ieroschimonahul Dorotei care s-a ocupat de copierea textelor din Grigorie Sinaitul. Acesta din urmă poate fi apreciat și pentru calitățile sale deosebite în arta caligrafiei.

Regulile pentru o asemenea lucrare nu erau ușoare. Astfel, la schitul Poiana Mărului era practic o școală de caligrafie și copiere, căci copiii aveau reguli clare pe care trebuiau să și le însușească pentru a putea reda cât mai fidel texte din latină, greacă și altele.

Capacitatea de a copia manuscrise presupune în primul rând cunoștințe de bază de citit și scris. Și cum la acea vreme încă nu existau școli în care să se predea astfel de noțiuni, schiturile și mănăstirile existente erau centre de studiu. Abia mai târziu în firul istoriei vedem menționate bisericile din sate că și-au însușit această responsabilitate, și anume de a-i învăța pe toți scrisul și cititul, ca mai apoi, în anul 1832 să ia ființă învățământul primar oferit de către stat.

Cu alte cuvinte, până când statul a început a face educație într-o formă organizată, cei care făceau carte erau preoții și monahii schiturilor. Nu se poate nega faptul că monahii au rolul lor deosebit de important în ceea ce privește învățământul românesc. Pornit din schituri, învățământul este apoi organizat pe lângă Episcopii, iar primii dascăli sunt tot monahii. Așadar, cu multe secole în urmă, mai înainte ca statul să fi făcut prima școală, existau adevărate școli în cadrul schiturilor unde se învăța scrisul și cititul.

O școală ce trebuie menționată este cea de la Brazi. Aceasta era organizată în așa mod încât să poată învăța carte nu numai adulții, ci în special copiii. Așadar, în anul 1839 Episcopul

Meletie cunoștea faptul că la Brazi există școală de copii, condusă de ieroschimonahul Teoctist. Aici se predau noțiuni elementare de scris și de citit, ușor de reținut pentru toți copiii care veneau aici din dragoste pentru carte.

Școala de la Dălhăuți își deschide porțile școlii înființate aici în anul 1859. Aici învățau carte toți cei care doreau, dar în special erau pregătiți monahii cei tineri. Se poate spune că această școală este întemeiată datorită unei nevoi a schiturilor de a avea preoți și cântăreți pregătiți, care să cunoască cu exactitate nu numai a scrie și a citi, ci și rânduiala bisericească, muzică și alte arte.

La această vestită școală din acele vremuri, vin la studiu monahi din toată eparhia, chiar și de la Poiana Mărului, căci aici se studia intens și muzica psaltică, atât de necesară vieții bisericești. Pornind de la porunca episcopului, la 1 decembrie 1859 la mănăstire vine părintele profesor Dimitrie pentru învățătura părinților și fraților de prin schituri. Alături de el, predă muzică monahul Domițian. Toți cei care participau la cursurile organizate la Dălhăuți aveau obligația ca la terminarea lor să se întoarcă la schiturile de aunde au venit pentru folosul celor de acolo, casă-i poată învăța carte pe toți.

La școala de la Nifon vin la studiu un număr de 45 de preoți din mănăstiri pentru a se pregăti intens în vederea intrării la seminar. Tot în aceeași perioadă se pare că guvernul a decis că să întemeieze școli pentru popor nu doar în marile orașe, ci chiar și la sate, astfel încât toți să cunoască scrisul și cititul.

Fiind întemeiate și seminarii teologice, mulți dintre mireni veneau și studiau, devenind astfel preoți de seamă, iar cinul monahal nu putea să fie mai prejos. Din acest motiv, la schitul Nifon, are loc pregătirea intensă a monahilor, pentru ca aceștia să fie în rândul mirenilor din punct de vedere intelectual. Mai mult, ținând cont de faptul că monahilor, spre deosebire de preoții mireni, le sunt deschise toate treptele preoției, adică pot ajunge episcopi, era cu atât mai important ca ei, monahii, să dobândească cunoștințe cât mai numeroase.

Văzând toată osteneala mănăstirilor pentru a asigura o școală decentă, statul ajută și el oferind lemne de foc, însă acest ajutor durează până în 1865, când toate școlile trec în grija comunelor.

Începând cu anul 1867, școala de la Nifon primește un statut nou, cel de școală primară. Dacă la început era un centru numai de pregătire a monahilor, acum devine școală recunoscută de stat, care elibera atestate de școală primară. Principalele ramuri de studiu ce se practicau aici

sunt: gramatica, religia, lectura, istoria și geografia, matematica și nu în ultimul rând muzica bisericească.

Vestea despre școala de fete de la Cotești s-a răspândit și acum la cursurile de aici nu participau doar orfanii, ci și copii din familiile din împrejurul schitului, familii ce doreau ca fetele lor să fie cunoscătoare de carte. Interesant este faptul că această școală de fete funcționează într-o perioadă istorică în care fetele erau oarecum considerate inferioare, neavând trebuință de școală.

Ajungând destul de repede să aibă 70 de fete ce studiau aici, episcopul dorește ca prin ajutorul Ministerului să poată să ofere condiții și mai bune de studiu, fapt pentru care scrie în repetate rânduri adrese către Minister, pentru a-l angrena în construcția unei școli de marime corectă pentru un număr așa mare de eleve.

Putem afirma că școala de la Cotești este deosebit de importantă, deoarece a reușit prin strădania câtorva persoane, să aducă lumină prin cunoștințe în viața multor fete, cele mai multe dintre ele orfane, oferindu-le astfel posibilitatea unui trai mai bun prin aplicarea cunoștințelor pe care le dobândeau în fiecare zi de curs.

Școala de la Cislău era prin definiție o școală ce pregătea viitorii slujitori ai sfintelor altare. Din dorința de a nu limita această școală numai pentru pregătirea viitorilor preoți, episcopul îngăduie ca la cursurile ce se predau aici să ia parte toți cei care vor să învețe carte. Vestea a fost primită cu bucurie, fapt dovedit de numărul mare de copii care învățau la școala de la mănăstirea Cislău. Așadar, pe lângă studiile realizate pentru pregătirea de seminar, aici, fiind spațiu suficient, se predau și cursuri de școală primară, unde copiii erau învățați să scrie și să citească.

Până în anul 1870 nu mai avem mărturii despre evenimentele petrecute în cadrul acestei școli, iar la anul amintit avem un document în care se atestă faptul că Popescu Demetru primea o diplomă prin care se certifica că a urmat cursurile acestei școli timp de trei ani.

Școala de la Sfântul Gheorghe își execută funcțiunea în grele condiții oferite în general de factori istorici. Deși această școală nu are o viață foarte lungă datorită unor factori externi, prestigiul ei nu este mai mic decât a celorlalte, aici venind în vizită chiar domnitorul Carol I, domnitor căreia maicile de aici îi adresează o scrisoare în care se plâneau acestuia de condițiile de viață aici, ținând cont de surpările de teren care aveau loc frecvent. Dorința maicilor era aceea de a primi permisiunea de a se muta la schitul Barbu, și de a avea voie ca din pădurile statului să-și construiască chiliile.

Ultimul capitol al lucrării, intitulat Mănăstiri vrâncene, promovatoare a spiritualității românești prezintă, pe baza unor documente din Arhivele Statului, un număr de șase mănăstiri semnificative din această zonă geografică, evidențiind rolul deosebit pe care l-au avut în cultura și spiritualitatea românească.

Astfel, cea dintâi mănăstire prezentată este cea de la Sihastru. Mănăstirea este poziționată pe un platou ce se află în stânga Siretului și implicit a șoselei Adjud – Tecuci. Fiind construită la înălțime, ea cuprinde o vedere panoramică spectaculoasă, de aici putând fi admirat și modul în care Trotușul și Siretul se unesc într-o singură apă. Bogăția ei, rar întâlnită, nu constă în lucruri materiale, ci în peisajul deosebit pe care pelerinii au ocazia să-l vadă, aici la mănăstire.

Istoria menționează anul 1474 ca fiind momentul în care schitul ia ființă prin purtarea de grijă a cumnatului marelui domnitor Ștefan, deci la puțin timp după terminarea celei de-a doua bătălie pe care a avut-o cu domnitorul Țării Românești, realizată la 1473.

O altă mărturie solidă care dă greutate celei dintâi afirmații, este aceea că anumiți autori, mărturisesc că documentul de înființare îl dețin de la Episcopul Melchisedec. Deci acest document, conține atât anul înființării cât și numele ctitorului. Faptul că familia Șendrea a continuat să întrețină schitul și după moartea ctitorului de drept, este încă o certitudine că acesta nu era nimeni altul decât hatmanul Șendrea.

Costache Șendrea, este personajul istoric care a contribuit în mod semnificativ la distrugerea efectivă a schitului Sihastru. El, prin rudenia pe care o avea prin căsătorie, cu anumiți boieri, se bucura oarecum de o anumită influență, atât la domnitor, cât și la curțile boierești.

Profitând de relațiile pe care și le făcuse în rândul boierilor, el nu ia în seamă actul prin care familia Razu intra în posesia schitului și a averilor sale, și la 20 iulie 1836, printr-un alt act, „toată averea schitului s-a încredințat Medelnicerului Costache Șendrea”, acesta fiind acum considerat ctitor cu puteri depline.

Deși moșia de la Sihastru a reprezentat un timp îndelungat sursa de ceartă dintre membrii familiei Șendrea, după rezidirea ei forțată de Petrache, aceasta rămâne în administrarea fiilor lui Octav și Miltiade. Aceștia ca și tatăl lor, caută numai partea de câștig din ceea ce însemna moșia și pământurile bisericii.

Situația aceasta se continuă până în anul 1903, când este dată Legea de înființare a Casei Bisericii Autocefale Române, lege ce specifica clar atribuția acestei Casei de a controla

administrația averilor bisericilor, mănăstirilor și așezămintelor bisericești, oricare ar fi proveniența acestor averi și indiferent de către cine s-ar administra.

Viața de la schitul Sihastru este împărțită în două perioade semnificative ca timp, prima durând de la înființarea schitului până în 1955, iar a doua perioadă din 1955 până în prezent. Dacă în prima perioadă schitul era locuit de călugări, în a doua perioadă este transformat în mănăstire de maici.

Din analiza faptelor istorice petrecute la această mănăstire, observăm că viața de aici nu era una ușoară, de aici rezultând numărul mic de viețuitori. Astfel în anul 1808, găsim un număr de opt călugări, iar 26 de ani mai târziu sunt amintiți 34 de viețuitori.

Pornind de la faptul că primul viețuitor de aici amintit de istorie este sihastru, credem că viața monahală de aici avea caracter de sihăstrie, iar sfârșitul secolului 18 aduce în viața călugărească și curentul paisian, practicat și aici de Samuil, stareț venit de la Neamț. Deși cu puțini viețuitori, trăirea duhovnicească de la Sihastru este una de calitate, fapt dovedit de istorie care dovedește că în fruntea obștei de monahi de aici, la anul 1820 se afla un ieroschimonah.

Viața duhovnicească de la Sihastru cunoaște o dezvoltare semnificativă odată cu venirea în funcția de stareț a lui Filaret. Acesta având relații de prietenie cu Muntele Athos, reușește să aducă la Sihastru mai multe Sfinte Moaște, ceea ce înseamnă implicit o îmbogățire în viața duhovnicească a monahilor. Apoi opera starețului este continuată de ieromonahul Ioil, fost trăitor la Athos, care viețuiește aici împreună cu alți doi călugări de la Prodromul.

Din anul 1955, mai precis de la 9 aprilie, mănăstirea Sihastru devine mănăstire de maici, transferate aici de la mănăstirea Buciumeni, stareță fiind Popa Tecla. Aceasta dă dovadă pe lângă trăirea duhovnicească exemplară și de o bună organizare, fapt pentru care, mănăstirea, cu numai 20 de maici, este organizată în așa fel încât, prin osteneala lor să își procure toate cele necesare.

În ceea ce privește muzeul de cărți și icoane vechi, mănăstirea Sihastru, din cauza evenimentelor istorice negative pe care le-am prezentat, nu se poate lăuda cu un număr impresionant de cărți. De obicei, la alte mănăstiri, unde numărul de călugări era mare, după moartea acestora rămâneau mănăstirii cărțile lor, însă aici la Sihastru, datorită numărului mic de călugări, și datorită desființării și jefuirii ei de către familia Șendrea, nu s-a putut alcătui niciodată un tezaur în adevăratul sens al cuvântului.

Una dintre icoanele expoziției ce trebuie evidențiată este pictată pe lemn, iar rama este sculptată fiind împodobită cu icoane de dimensiuni mai mici. Această icoană este valoroasă atât

prin frumusețea ei, cât și prin vechime, ea fiind datată la anul 1748. Tot aici mai poate fi văzută o altă icoană datată ceva mai târziu, la anul 1751.

În ceea ce privește tezaurul de cărți, cele mai multe dintre ele sunt într-o stare precară, fără foaie de titlu. Ele au fost tipărite în două mari centre, adică la Iași și la Neamț.

A doua mănăstire prezentată este cea de la Brazi. Dacă privim schitul Brazi din perspectivă istorică vedem că prima chestiune pe care analiza o pune în discuție, face referire la numele inițial al schitului. Există o diferență fundamentală de recunoaștere a acestui schit, deoarece, în documente este denumit „schitul de la Cruce” . Acest nume ar proveni de la existența în locul acela, a unei cruci sculptate în piatră, lucru întâlnit destul de des în această regiune. Probabil că de aici și cele două sate au primit denumirea de Crucea de sus și de jos, iar schitul dintre ele, așa cum era firesc, s-a numit schitul de la Cruce.

Mai apoi, există mai multe denumiri pe care schitul le primește din partea poporului. Dacă inițial era denumit schitul Crucea, apoi devine schitul de la Crucea de jos, apoi schitul Brazilor de la Cruce, apoi de la Brazi, iar în final a rămas Schitul Brazi.

Moartea starețului Dimitrie a însemnat începerea unui nou val de grele încercări prin care mănăstirea Brazi trebuia să treacă. Întreaga avere mănăstirească a trecut în proprietatea statului, fapt pentru care, bisericile și mănăstirile nu se mai puteau auto-administra. Cu toate acestea a existat și o parte pozitivă, căci odată cu Legea Secularizării averilor mănăstirești, statul se angaja oarecum în sprijinirea bisericilor și mănăstirilor.

Acest sprijin era de natură financiară, atunci când o mănăstire suferea grele distrugeri, iar monahii aveau o formă de retribuție care să le ofere un strict necesar, pentru a putea supraviețui. Deși au existat aceste forme de ajutor, nu trebuie să înțelegem că statul avea ca și grijă prioritară reparația mănăstirilor, ci doar că, în unele cazuri, la mari insistențe, acordau o parte din valoarea costurilor de reparații, restul rămânând în seama stareților și a credincioșilor.

Perioada Primului Război Mondial a adus cu sine numeroase distrugeri pe care mănăstirea Brazi le-a suferit. Nemții în cei doi ani 1916-1918 nu au ezitat să aducă multă suferință. Cu toate acestea, după terminarea războiului, mănăstirea Brazi a cunoscut o frumoasă dezvoltare. Toate bisericuțele au fost reclădite, însă suferința acestora nu încetează.

Anul 1949 aduce o schimbare semnificativă la Brazi. Acesta este momentul când mănăstirea Brazi devine mănăstire de maici, sub îndrumarea duhovnicească a preotului Clement Cucu. Prima stareță de aici este monahia Tecla, care împreună cu celelalte maici rezidesc întreaga mănăstire.

Anul 1959 reprezintă poate cel mai trist moment din istoria mănăstirii. Începând cu acest an, și până în 1980 mănăstirea de la Brazi este închisă de noul regim politic. Acești 21 de ani în care totul a fost închis, au însemnat de fapt ruinarea a tot ce se construise, ruinare la care au contribuit și anumiți locuitori din localitatea Panciu, care însușindu-și lucruri necuvenite, „au distrus din temelie tot ce se construise”. Locul pe care oarecând se înălțau rugăciuni fierbinți către Dumnezeu, acum nu mai era decât o simplă ruină.

Cel mai important eveniment contemporan ce trebuie menționat este canonizarea sfântului Mucenic Teodosie, ctitor la Brazi după cei doi monahi amintiți, și mucenic ce și-a găsit cununa muceniei încercând cu prețul vieții să apere schitul de năvălirea păgânilor.

Deși a trecut prin nenumărate vremuri grele în care era mereu stricată de către diverși factori, mănăstirea Brazi este astăzi un adevărat monument, un loc de liniște în care rugăciunea este îmbinată armonios cu munca, iar rezultatele sunt pe măsură.

Din totalitatea datelor pe care le-am prezentat, rezultă că mănăstirea Brazi, renăscută din propria cenușă, este un important centru de spiritualitate ortodoxă, ce strânge la rugăciune mii de pelerini care aduc slavă lui Dumnezeu prin cinstirea după cuviință a Moaștelor Sfântului Teodosie.

A treia mănăstire prezentată poartă numele de Dălhăuți. Foarte multe mănăstiri și schituri se pot mândri că au ca și ctitori domnitori ce dau oarecum o altă valoare ctitoriei. Aici se pot menționa Tismana, ctitorie a lui Radu, Domnul Țării Românești, Horez, zidită de Constantin Brâncoveanu, Cozia lui Mircea cel Bătrân, Putna ctitorie a lui Ștefan cel Mare și altele.

În vechime importanța ctitoriilor era dată într-o oarecare măsură și de importanța ctitorului. De aceea aceste mănăstiri domnești s-au bucurat întotdeauna de o situație materială mai bună, de cărți de cult corespunzătoare, și nu în ultimul rând de autori de seamă care să scrie despre ele, astfel încât numele lor să dăinuie în veșnicie.

În afară de acestea, mai există o categorie de mănăstiri care își fac un nume rezultat din valoarea trăitorilor și rugărilor fierbinți către Dumnezeu care au trăit în ele. Tot aici se încadrează și valoarea dată unor schituri și mănăstiri de anumiți scriitori care au dorit să studieze și să scrie apăsători de liniștea dintre zidurile unor astfel de sfinte locașuri.

În altă ordine de idei, mănăstirile sunt oaze de liniște duhovnicească, liniște pusă spre folosul tuturor celor ce o caută, ele fiind alinare ostenețelor celor ce aleargă prin pustii aducătoare de păcate.

În zilele noastre fiecare mănăstire și schit este cunoscut de popor, fie prin ceea ce s-a scris despre ele, fie prin specificul fiecăreia, adică prin elementele pe care le deține și o face pe fiecare în parte unică. Așa este și cazul de la Dălhăuți, mănăstire care nu se poate lăuda că este ctitorie domnească, dar în schimb deține o adevărată comoară. Este vorba despre icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului care protejază mai mult decât orice domnitor acest sfânt locaș și pe toți cei care vin să se roage aici.

Vestea despre icoana făcătoare de minuni, a făcut ca mănăstirea Dălhăuți să fie foarte căutată de pelerini. Există o legendă ce ar afirma că această icoană ar fi fost pictată chiar de Evanghelistul Luca. Ideea principală este aceea că începuturile mănăstirii Dălhăuți sunt oarecum legate de această icoană.

De-a lungul vremurilor cu siguranță s-au nevoit prin aceste locuri numeroși sihaștrii, sfinți ai lui Dumnezeu, care din smerenie profundă nu au dorit să lase semne ale existenței lor.

Neexistând aici o viață cărturărească, este clar că mărturiile scrise despre evenimentele petrecute la Dălhăuți sunt foarte rare. Totuși au existat câțiva oameni care au notat câte ceva despre acest loc sfânt. Aici poate fi dat ca exemplu ieromonahul Macaris Ghetnanu care scrie două mici broșuri ce conțin câteva repere istorice legate de mănăstire, repere însă ce nu pot fi găsite în alte documente istorice care să le valideze autenticitatea.

Un trăitor al legii lui Hristos, marele Paisie de la Neamț, care prin rânduiala trăirii sale a influențat pozitiv trăirea multor monahi și monahii, se adăpostește pentru o vreme la Poiana Mărului. Aflat în imediata vecinătate de Poiana Mărului, mănăstirea Dălhăuți împrumută pentru numărul mic de ostenitori de aici anumite repere de viață duhovnicească caracteristice trăirii lui Paisie. De aici rezultă că trecerea lui Paisie de la Neamț pe la Poiana Mărului a influențat în mod categoric, trăirea duhovnicească și de la Dălhăuți și de ce nu chiar și de la Vărzărești.

Deși a suferit nenumărate greutăți de-a lungul istoriei, mănăstirea Dălhăuți a continuat să stea în picioare trecend dincolo de acele suferințe. Perioada cea mai dificilă a fost cea din timpul Primului Război Mondial când a fost transformată în pușcărie de către nemți, iar călugării de aici au fost alungați. Mai mult, toate cărțile de cult și tot ce însemna arhiva au fost distruse, de aici rezultând multe lipsuri în ceea ce privește documentele istorice necesare unei cercetări.

Anul 1990 aduce cu sine reînființarea mănăstirii, acum fiind mănăstire de maici. Prin truda acestora, între anii 1992-1995 biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli” este renovată după posibilități.

Pentru a conserva puținele cărți rămase, maicile de aici au înființat un mic muzeu în anul 1995. Pe lângă cărți muzeul scoate la lumină câteva obiecte de cult, obiecte ce au scăpat de urgia vremurilor trecute.

Acestea sunt cele câteva lucruri de valoare pe care mănăstirea Dălhăuți le deține în muzeul ei, și pe care le arată pelerinilor din dorința de a promova cultura și spiritualitatea românească. Poate că dacă istoria ar fi fost mai blândă cu această mănăstire iubită de Dumnezeu, cu siguranță că ar fi putut expune în muzeu mult mai multe cărți și odoare sfinte, însă datorită factorilor istorici, acest lucru este imposibil.

La fel este cazul și în ceea ce privește viața duhovnicească. Cu siguranță că aici au viețuit mulți monahi cu o deosebită trăire duhovnicească, monahi ce, fie nu au vrut să ne lase urme ale existenței lor din smerenie, fie, datorită greutăților istoriei prin care a trecut acest locaș, s-au pierdut și dovezile care existau.

A patra mănăstire prezentată poartă numele de Poiana Mărului. Nu toate mănăstirile se pot lăuda că sunt ctitorite de domnitori, sau că au odoare de mare valoare. Există o categorie de schituri și mănăstiri care se pot evidenția prin trăirea duhovnicească pe care au avut-o viețuitorii de aici, trăire ce a fost și este un model de promovare a spiritulității românești dincolo de orice granițe.

Unul dintre principalele motive pentru care vestitul Paisie Velickovski își îndreaptă atenția către mănăstirile din Principatele Române este acela că, aici, se puteau găsi biblioteci cu scrieri și manuscrise în mai multe limbi, iar monahii ce se ocupau de ele erau de o cultură aparte. Cu alte cuvinte, și aici la Poiana Mărului, activitatea culturală era foarte bine definită, monahii, știutori de carte, ocupându-se printre altele și cu scrisul sau copiatul de manuscrise.

Chiar dacă mănăstirile mari puteau arăta biblioteci pe măsură, totuși nici schitul starețului Vasile nu era mai prejos. Munca asiduă și aproape neîncetată a monahilor de aici, în frunte cu starețul lor, aveau să ridice o bibliotecă de mare valoare.

Din numeroasele cărți și manuscrise prezente la Poiana Mărului, deducem în mod firesc că acest centru spiritual al Moldovei, a fost cu siguranță și un centru cultural. Semnele profunde în literatură lăsate de lucrările realizate la acest schit sunt de o importanță capitală. Deși în general, mănăstirile mari se ocupau de activitatea cărturărească, schitul Poiana Mărului, deși mic, avea un stareț mare, care i-a învățat pe monahi atât carte, cât și rugăciunea inimii.

Tot aici la schit trebuie amintită existența unui „scriptorium”, adică unui centru în sine de copiere a manuscriselor. Toți monahii copişti manifestau un adevărat talent caligrafic, fapt

dovedit de toate manuscrisele bibliotecii. Existența la schit a numeroaselor manuscrise în limba slavă se datorează faptului că, o bună parte din monahii de aici erau de origine rusă.

Tot din acest „scriptorium” avem multe documente, manuscrise copiate în limba română, un loc special ocupându-l scrierile starețului Vasile. Deși gândite și scrise în slavonă, imediat au fost traduse de către autor, astfel încât multiplicarea lor să fie și în limba slavă și în română. Existența acestor manuscrise și în limba română denotă faptul că printre monahii știutori de carte, care se ocupau de copiere, erau și români.

În ceea ce privește stric scrierile starețului Vasile, sau traducerile realizate de el sau sub atenta sa conducere, cercetarea trebuie să meargă pe două linii directoare. Prima dintre acestea face referire la tot ce s-a scris în limba slavonă, iar a doua linie de cercetare are în vedere totalitatea scrierilor realizate în limba română.

Importanța deosebită pe care o au aceste scrieri rezultă și din faptul că, ele stau la baza scrierilor ce au urmat, scrieri realizate de ucenicii săi precum Paisie. Scrierile care au fost autentificate ca fiind ale starețului Vasile de la Poiana Mărului, au fost implicit introduse în ediția de la Optina.

A doua linie de cercetare tratează strict opera starețului Vasile realizată sau tradusă în limba română. Biblioteca Academiei de la București cuprinde un număr de opt manuscrise. Practic toate scrierile din limba slavonă sunt traduse în română la care se adaugă și manuscrisul intitulat: „Închipuire cum se cade să viețuim, nouă celor ce suntem pătimiși”.

A cincea mănăstire prezentată se intitulează Vărzărești. Aceasta ctitorie a lui Radu Vărzaru, este una dintre mănăstirile Moldovei care a avut onoarea de a o găzdui, chiar și pentru puțină vreme pe Sfânta Teodora de la Sihla. Deși sfintele Moaște ale acestei sfinte preaiubite de Dumnezeu se află spre închinare la Kiev, ea a viețuit o perioadă, singură, în viață de sihăstrie aici la Vărzărești, în perioada când schitul era părăsit.

Un alt nume mare al vieții monahale ce și-a legat prezența de mănăstire este Paisie, ucenicul lui Vasile de la Poiana Mărului. Acesta întorcându-se din Sfântul Munte, împreună cu o ceată de monahi stau câteva luni aici, „după care se retrag la mănăstirea Dragomirna.

Din aceste câteva exemple înțelegem că mănăstirea Vărzărești, deși a trecut prin vremuri dificile pentru viața monahală, din această cauză ea fiind mult timp pustie, totuși se poate prezenta ca așezământ în care au locuit atât sfinți ai lui Dumnezeu, cât și cărturari care și-au pus într-o oarecare măsură amprenta pe aceste meleaguri.

Fără prezența acestora, filele de istorie cu privire la mănăstirea Vărzărești ar suferi, căci amprenta pusă de acești mari oameni ce au viețuit aici se va evidenția până la sfârșitul veacurilor.

Cea de-a șasea mănăstire prezentată poartă numele Recea. Denumirea Mănăstirii provine de la pâraul Recea lângă care este construită, având ca vecin la nord satul Căndești. Aceasta poartă hramul „Nașterea Maicii Domnului” și poate fi inclusă în cadrul mănăstirilor de mare frumusețe din zona Vrancei, mai precis de lângă Dumbrăveni.

Dacă analizăm puținele documentele istorice care s-au mai păstrat, aflăm că ctitorul acestei Sfinte Mănăstiri este Mănăilă Măracineanu, boier de origine buzioană. Din cele câteva date despre ctitor reiese faptul că acesta a mai construit și alte schituri și mănăstiri, fiind căpitan în dregătoria lui Șerban Cantacuzino. Deși la o primă vedere de ansamblu, s-ar părea că este om cu frică de Dumnezeu, prin ctitoriile pe care le-a realizat, totuși faptele sale denotă acțiuni mai puțin vrednice. Poate fiind prea supus voievodului amintit, el execută anumite porunci, multe dintre ele nedrepte. Așa a fost și în cazul Sfântului Teodosie al II-lea, ctitorul de la Brazi, care în urma poruncii voievodului, este luat cu forța de către Mănăilă și dus la București, unde este reținut aproximativ zece săptămâni.

Începând cu anul 1900, schitul era pustiu. Din această cauză el este refăcut și devine mănăstire de maici. Începând cu acest an, datorită unor factori naturali, alunecările de teren distrug biserica din satul Bordești, iar credincioșii neavând unde să meargă la rugăciune, se adună la Recea. Această situație se continuă până în anul 1940, când, în urma unui puternic cutremur, și mănăstirea Recea este grav avariată.

După aproximativ 6 ani, mănăstirea este redeschisă, iar la porunca Episcopului Antim, ea este populată cu maici. Anii următori au însemnat un efort substanțial în ceea ce privește totalitatea lucrărilor ce s-au efectuat, lucrări atât la partea de zidărie cât și la pictură.

Concluzionând toate cele prezentate, putem spune că mănăstirile vrâncene au avut un rol deosebit în ceea ce privește situația culturală și spirituală din vremea lor, aport ce nu poate fi contestat, el fiind clar exemplificat în documentele istorice care s-au păstrat. Deși puține la număr, datorită multelor jafuri și incendieri ce au avut loc de-a lungul istoriei, aceste documente permit creionarea unor imagini clare despre fiecare mănăstire în parte și despre lucrarea lor specială pe care au desfășurat-o în condiții grele, din dragoste pentru Dumnezeu și pentru popor.

## **Bibliografie selectivă**

1. Adolf Căpățână, Istoritul schitului Brazi și schitul Sfântul Ion, Ed. Socec, București, 1921.
2. Al. Marcu, Tattarescu, București, 1941.
3. Al. Pelimon, Catastrofa întâmplată boierilor în muntele Găvanul – 1821, București, 1864.
4. Al. Vlahuță, Pictorul N. Grigorescu, Editura Casa Școalelor, 1910.
5. Albin Michel, L'art du moyen âge en Europe orientale, Paris, 1968.
6. Anatol Mândrescu, Puterea stihdului, în «Contemporanul», 23 aprilie 1971.
7. Andre Reau, L'iconographie de l'art chrétien, Presse univ. de France, 1955, II.
8. Arhiva mănăstirii Sihastu, Dosar 14 C.
9. Arhiva mănăstirii Sihastu, Dosar 22 A/22.
10. Arhivele Statului, Documente privind istoria României, Veacul XVI, vol. I. B, Țara Românească, 1951.
11. Arhivele Statului, Documente privind istoria României, Veacul XVI, vol. III., Țara Românească, 1952.
12. Arhivele Statului, Documente privind istoria României, Veacul XVI, vol. IV., Țara Românească, 1952.
13. Arhivele Statului, Documente privind istoria României, Veacul XVI, vol. V, Țara Românească, 1952.
14. Arhivele Statului, Documente privind istoria României, vol. III.
15. Arhivele Statului, Documente privind istoria României, vol. V.
16. Arhivele Statului. Buzău, Schitul Dălhăuți, Dosar 8/64.
17. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 10/12.
18. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 25/10.

19. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 33/23.
20. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 33/26.
21. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 48/34.
22. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 50/29.
23. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 50/31.
24. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 50/39.
25. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 61/4.
26. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 64/3.
27. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 64/4.
28. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 79/1.
29. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 79/1.
30. Arhivele Statului. Episcopia Buzău. Dosar 88/12.
31. Arhivele Statului. Fond Schitul Brazi. Dosar 38/7.
32. Arhivele Statului. Fond Schitul Brazi. Dosar 39/24.
33. Arhivele Statului. Fond Schitul Brazi. Dosar 72/7.
34. Arhivele Statului. Iași, Mitropolia Moldovei, Mănăstiri și Schituri, Dosar 121/92.
35. Arhivele Statului. Iași. Mitropolia Moldovei, Mănăstiri și Schituri. Dosar 119/3.
36. Arhivele Statului. Iași. Mitropolia Moldovei, Mănăstiri și Schituri. Dosar 119/16.
37. Arhivele Statului. Iași. Mitropolia Moldovei, Mănăstiri și Schituri. Dosar 119/46.
38. Arhivele Statului. Iași. Mitropolia Moldovei, Mănăstiri și Schituri. Dosar 119/46.
39. Arhivele Statului. Iași. Mitropolia Moldovei, Mănăstiri și Schituri. Dosar 120/429.
40. Arhivele Statului. Iași. Mitropolia Moldovei, Mănăstiri și Schituri. Dosar 119/150.

41. Arhivele Statului. Iași. Mitropolia Moldovei, Mănăstiri și Schituri. Dosar 120/493.
42. Arhivele Statului. Iași. Mitropolia Moldovei, Mănăstiri și Schituri. Dosar 121/200.
43. Barbu Brezeanu, Cea din urmă biserică pictată de Grigorescu, în «Studii și cercetări de istoria artei», 1957, nr. 1—2.
44. Bobulescu C., Schiță istorică asupra satelor Crucea de sus, Crucea de jos și schiturile Brazi și Moșinoaiile din județul Putna, București, 1926.
45. Bogdan I., Documente privitoare la rapoartele Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească în sec. XV și XVI, vol. I, București, 1905.
46. Budescu Ionel, Mănăstirea Dălhăuți, între adevăr și legendă, Ed. Arhiepiscopiei Buzăului și Vrancei, 2016.
47. Bulat, T.G., O ctitorie a lui Matei Basarab, azi dispărută, în Glasul Bisericii, An XXIII, nr. 3-4, 1964.
48. C. Bobulescu, Lăutari și hori în pictura bisericilor noastre, București, 1940.
49. C. Huyghe, Les contemporains, Paris, 1930.
50. C. Irimie, Elemente populare folclorice în tematica icoanelor pe sticlă, Ramuri, nr. 6, 1966.
51. Căzănișteanu C., Lupta maselor populare împotriva ocupanților între anii 1916-1918, în Analele Institutului de studii istorice și social politice, an XII, nr. 3, 1967.
52. Ciuntu N. Dicționarul geografic și istoric al jud. Tecuci, București, 1897.
53. Cocora Pr. Gabriel, Biserica de la Berca, monument de artă brâncovenească, în Glasul Bisericii, nr. 5-6, 1963.
54. Cocora Pr. Gabriel, Din trecutul pregătirii clerului din cuprinsul Eparhiei Buzăului, în Glasul Bisericii, XXIX, nr. 3-4, 1970.
55. Cocora Pr. Gabriel, Episcopia Buzăului, o vatră de spiritualitate și simțire românească, Editura Episcopiei Buzăului, 1986.
56. Cocora Pr. Gabriel, Mănăstiri din Eparhia Buzăului, Vetre de cultură și trăire românească, Editura Episcopiei Buzăului, 1987.

57. Cocora Pr. Gabriel, Pr. Horia Constantinescu, Poiana Mărului, în Glasul Bisericii, An XXIII, nr. 5-6, 1964.
58. Condica Sfântă publicată după original de Ierarhul Ghenadie Craioveanul, București, 1886.
59. Constantin Giurescu, Istoria Românilor, vol. I, București, 1974.
60. Contescu Chiru, Colecțiunea de Legi, Regulamente, Acte, Decizii, București, 1916.
61. Cornel Irimie și Marcela Focșa, Icânes sur vene en Roumanie, Editura Meridiane, 1968.
62. Dan Grigorescu, Muzeele Capitalei, Editura Științifică, 1966.
63. Dario Raccanello, Sfântul stareț Vasile de la Poiana Mărului. Introduceri în rugăciunea lui Iisus și sihism, trad. de diac. Ioan și Maria – Cornelia Ică jr, Deisis, Sibiu, 2009.
64. Diac. M. Popescu, Nifon II patriarhul Constantinopolului, în Anuarul Academiei Române, II, 1914.
65. Documente privind istoria României, veac XVII B, Țara Românească, vol 2.
66. Dr. Stoicescu Nicolae, Matei Basarab, Ed. Militară, 1982.
67. Drăguț Prof. Dr. Vasile, Tradițiile ctitorești la curbura Carpaților, în Spiritualitate..., volumul II.
68. Elias Regnault, Istoria politică și socială a Principatelor Dunărene, trad. de Ioan Fătu, Iași, 1856.
69. Emil Vîrtosu, Pictorul Tattarescu în Italia, București, 1941.
70. Ene Braniște, Mai multă grijă pentru forma arhitectonică a bisericilor ortodoxe, în BOR, nr. 9-12, 1979.